

היום נלמד בעזרת ה':

מנחות דף י

תנן התם ג' משקין אסורין משום גלוי: למדנו במשנה במס' תרומות - יש שלושה משקים שאסור לשתותם אם נשארו מגולים, והם מים ויין וחלב, לפי שחוששים שמא נחש שתה מהם והטיל לתוכם ארס.

כמה ישהו ויהיו אסורין? למשך כמה זמן ישהו המשקים בעודם גלויים ויהיו אסורים? **כדי שיצא הרחש ממקום קרוב וישתה.** ע"כ המשנה שם.

שואלת הגמ': וכמה מקום קרוב? תשובה: א"ר יצחק בריה דרב יהודה: בשיעור זמן שיצא הנחש מתחת אוזן הכלי וישתה (- אנו חוששים שמא הנחש היה שם ושתה).

קושיא: **הא קא חזי ליה**: והרי בשיעור מועט כזה לא יתכן שהיה כאן נחש ששתה והספיק לחזור ולהתחבא בחור שלו, ואם היה כאן נחש האדם היה רואה אותו.

תירוץ: אלא השיעור הוא שהנחש יצא מתחת אוזן הכלי וישתה ויחזור לחורו.

*

איתמר השוחט בסכין ונמצאת פגומה: כלומר השוחט בדק את הסכין לפני השחיטה והיא היתה חלקה, אבל לא בדק אותה לאחר השחיטה, אמר רב הונא שאפילו אם לאחר השחיטה שבר בה עצמות כל היום ואח"כ בדק אותה וראה שהיא פגומה, שחיטתו פסולה למרות שאפשר לתלות שהיא נפגמה מחמת שבירת העצמות, כיון שאנו חוששים שמא היא נפגמה בעור הבהמה, ונמצא שהסימנים לא נשחטו אלא נקרעו.

רב חסדא אמר ששחיטתו כשרה, לפי שאנו תולים שהסכין נפגמה בשעה שהוא שבר בה את העצמות, אבל בזמן השחיטה היא היתה חלקה.

שאלה: בשלמא רב הונא כשמעתיה, אלא רב חסדא מאי טעמא: אמנם מובן טעמו של רב הונא, לפי שהוא אמר לעיל (ט.) שבהמה בחייה בחזקת איסור עומדת (= איסור אבר מן החי) עד שיוודע לך במה נשחטה, וכיון שנולד בבהמה זו ספק בשחיטה (= שאינך יודע האם נשחטה בסכין חלקה או פגומה) לכן היא נשארת בחזקת אסורה. אבל מה טעמו של רב חסדא?

תשובה: אמר לך עצם ודאי פוגם, עור ספק פוגם ספק לא פוגם, הוי ספק וודאי, ואין ספק מוציא מידי ודאי: טעמו של רב חסדא הוא, שעצם בוודאי פוגמת את הסכין, אבל עור ספק אם פוגם או לא, ונמצא שיש כאן ספק אם העור פגם וודאי שהעצם פגמה, והדין הוא שאין ספק מוציא מידי ודאי, וא"כ בודאי שהעצם פגמה ולא הסכין ושחיטתו כשרה.

מתיב רבא לסייעיה לרב הונא: רבא מקשה על רב חסדא ומסייע לרב הונא: למדנו כברייתא - אדם שטבל במקוה ועלה ונמצא על גופו דבר חוצץ, אפילו אם לאחר הטבילה התעסק כל היום באותו מין שנמצא על גופו (ואפשר לתלות שמחמת שהתעסק בו לכן הוא נמצא על גופו), לא עלתה לו הטבילה, עד שיהיה ברור לו שלא היתה עליו החציצה קודם לכן. ע"כ הברייתא.

מסיים רבא את הקושיא:

והא הכא זודאי טבל, ספק הוה עליה ספק לא הוה עליה, וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי: והרי כאן הוא בודאי טבל, ויש להסתפק האם החציצה היתה עליו בשעת הטבילה או שהיא באה עליו לאחר הטבילה, ובכל זאת הדין הוא שספק מוציא מידי ודאי ולא עלתה לו הטבילה, וזה שלא כדברי רב חסדא!

תירוץ: שאני התם דאיכא למימר העמד טמא על חזקתו ואימא לא טבל: לגבי טבילה אנחנו אומרים שהאדם נשאר בחזקתו שהיה טמא, והוא לא טבל כדין.

קושיא: ה"נ העמד בהמה על חזקתה ואימר לא נשחטה: א"כ גם כאן נאמר שהבהמה נשארת בחזקתה שהיתה לפני השחיטה והיתה אסורה באכילה, ונאמר שהיא לא נשחטה כדין.

תירוץ: הרי שחוטה לפניך: הרי הבהמה שחוטה לפנינו, וא"כ היא לא בחזקת האיסור שהיתה לפני השחיטה.

קושיא: ה"נ הרי טבל לפניך: גם לגבי טבילה הרי ראינו שהוא טבל וכבר יצא מחזקת טומאתו.

תירוץ: הא איתיליזא ביה ריעותא: אבל נולד בו פגם בטבילה הזאת (= שנמצאת בגופו חציצה), ולכן אנו מעמידים אותו בחזקת טמא שהוא היה לפני הטבילה.

קושיא: ה"נ איתיליזא בה ריעותא: גם בכהמה זו נולד פגם בשחיטה (= שהסכין נמצאת פגומה), ומדוע היא יצאה מחזקת האיסור שהיתה בה לפני שחיטתה?

תירוץ: סכין איתרעאי בהמה לא איתרעאי: לגבי בהמה הפגם נולד בסכין ולא בגוף הבהמה ממש, ואין זה דומה לטבילה ששם נולד הספק בגופו של הטובל ממש, ולכן לגבי בהמה אין הספק שנולד בסכין מוציא מידי שחיטה ודאית שהיתה בגוף הבהמה, ואנו אומרים שבדאי העצם פגמה את הסכין.

קושיא על רב חסדא: מיתיבי: למדנו כברייתא - שחט את הוושט של העוף ואח"כ נשמטה הגרגרת, שחיטתו כשרה, כיון שבעוף די בשחיטת סימן אחד, ולאחר ששחט את הוושט כדין לא אכפת לנו אם נעקר הסימן השני (= הגרגרת) ממקומו. ואם קודם נשמטה הגרגרת ואח"כ שחט את הוושט, שחיטתו פסולה, כיון שברגע שנשמטה הגרגרת העוף כבר נטרף, ואין תועלת במה ששוחט אח"כ את הוושט, שהרי שחט עוף טריפה. ואם שחט את הוושט ונמצא הגרגרת שמוטה, ולא ידוע האם הגרגרת נשמטה לפני שחיטה או לאחר שחיטה, היה כבר מעשה כזה ואמרו כל ספק בשחיטה פסול. ע"כ הברייתא.

מדייקת הגמ': 'כל ספק בשחיטה' לאתויי מאי, לאו לאתויי כה"ג?! לכאורה 'כל ספק בשחיטה' בא לרבות גם את המקרה שלנו, שנולד ספק בסכין ששחיטתו פסולה, וא"כ קשה על רב חסדא שאמר כשרה.

תירוץ: לא, לאתויי ספק שהה ספק דרס: זה בא לרבות שאם יש לנו ספק האם השוחט שהה או דרס בשחיטתו שחיטתו פסולה.

שאלה: ומאי שנא? מה ההבדל בין אם נולד ספק בסכין לספק האם השוחט שהה או דרס, והרי שניהם זה ספק?

תשובה: התם איתלידא בה ריעותא בבהמה, הכא סכין איתרעאי, בהמה לא איתרעאי: לגבי שהה או דרס הספק נולד בבהמה עצמה, אבל כאן הספק נולד בסכין ולא בבהמה.

הגמרא פוסקת את ההלכה במחלוקת רב הונא ורב חסדא:

והילכתא כותיה דרב הונא וכו': הלכה כרב הונא (שהבהמה שנשחטה פסולה) במקרה שלא שבר בסכין עצם לאחר השחיטה, ואז אנו חוששים שהסכין נפגמה מהעור של הבהמה ואם כן הבהמה לא נשחטה כהלכה. ומאיך הלכה כרב חסדא (שהבהמה שנשחטה כשרה) במקרה ששבר בסכין עצם לאחר השחיטה, שאז אנו תולים שהסכין נפגמה מהעצם אבל השחיטה היתה כהלכה.

קושיא: מכלל דרב חסדא אע"ג דלא שיבר בה עצם, אלא במאי איפגים? מכך שאומרת הגמרא הלכה כרב הונא במקרה שלא שבר עצם, משמע שרב חסדא סובר שאפילו כשלא שבר עצם הבהמה כשרה. אך אם לא שבר בה עצם, אם כן במה נפגמה הסכין? (בהכרח שהיא נפגמה מהעור של הבהמה כשהתחיל לשחוט, ואם כן מדוע רב חסדא מכשיר?) תירוץ: **אימא בעצם דמפרקת איפגים:** היא נפגמה כשנגעה בעצם של המפרקת לאחר השחיטה (השוחט נגע עם הסכין בעצם המפרקת לאחר ששחט את הקנה והושט).

הוה עונדא וטרף רב יוסף עד תליסר חיותא: היה מקרה שנמצאה הסכין פגומה לאחר ששחטו בה 13 בהמות ורב יוסף 'הטריף' ופסל את כולם. שאלה: **כמאן כרב הונא ואפילו בקמייתא?** האם הכוונה שרב יוסף פסל גם את הבהמה הראשונה, ואם כן הוא סובר כרב הונא שהסכין נפגמה מהעור של הבהמה הראשונה? דחייה: **לא כרב חסדא ולכר מקמייתא:** הוא פסל את כולן חוץ מהבהמה הראשונה, כי הוא סובר כרב חסדא שהסכין נפגמה מעצם המפרקת של הבהמה הראשונה.

תשובה אחרת: ואיבעית אימא: אכן בהכרח שרב יוסף סובר כרב הונא, כי אם הוא סובר כרב חסדא הוא היה אמור להכשיר את כל הבהמות! משום שדעת רב חסדא היא לתלות לקולא שהסכין נפגמה בעצם המפרקת. שהרי אין באמת הבדל בין נגיעת הסכין בעור או במפרקת (כי בכל מקרה השוחט לא נותן מכה עם הסכין בכח על המפרקת אלא רק נוגע בה, ואם היא יכולה לפגום את הסכין, גם העור

בתחילת השחיטה יכול לפגום את הסכין). אלא בהכרח שאנו תולים לקולא שהסכין נפגמה מהמפרקת דוקא. ואם כן, אם אנו תולים לקולא, עלינו להמשיך ולתלות ולומר מניין שהסכין נפגמה במפרקת של הבהמה הראשונה, אולי היא נפגמה מהמפרקת של הבהמה האחרונה? ולכן היה עלינו להכשיר את כל הבהמות.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: רב כהנא מצריך בדיקה לסכין בין כל בהמה ובהמה. שאלה: **כמאן כרב הונא ולמיפסל קמייטא?** האם משום שהוא סובר כרב הונא שהסכין נפגמה בעור של הבהמה הראשונה, ואם הסכין תמצא פגומה עלינו לפסול אפילו את הבהמה הראשונה? דחייה: **לא, כרב חסדא ולאכשורי בתרייתא:** הוא סובר כרב חסדא שאנו חוששים שמא הסכין נפגמה במפרקת של הבהמה הראשונה, ואם לא נבדוק את הסכין עלינו לפסול את הבהמה השניה והלאה. (הגמרא עכשיו לא סוברת כ'איבעית אימא' הנ"ל, שרב חסדא תולה לקולא שהסכין נפגמה במפרקת האחרונה ומכשיר את כל הבהמות. אלא תולים שהיא נפגמה במפרקת הראשונה).

קושיא: **אי הכי תיבעי נמי בדיקת חכם:** אם כן נצריך בדיקת חכם לסכין בין כל בהמה ובהמה. כי צריך להראות את הסכין לחכם לפני השחיטה (כפי שאומרת הגמרא לקמן דף י"ד). תירוץ: **עד אחד נאמן באיסורין:** התורה מאמינה לכל אדם באיסור והתר, ואנו סומכים על השוחט שהסכין היתה כשרה. (ורק לעונש של ממון או מיתת בית דין או לגבי עריות, צריך עדות של שני עדים). קושיא: **אי הכי מעיקרא נמי לא:** אם כן גם בתחילת השחיטה לא נצריך להראות את הסכין לחכם כלל? תירוץ: **האמר רבי יוחנן - לא אמרו להראות סכין לחכם, אלא מפני כבודו של חכם.**

*

מנא הא מלתא דאמור רבנן אוקי מילתא אחזקיה? מניין למדו חכמים שמעמידים דבר על חזקתו (= אם הוא נמצא במצב מסויים, אנו אומרים שחזקה שהוא המשיך להשאר באותו מצב).

אמר רבי שמואל בר נחמני אמר ר' יונתן: נאמר "וַיֵּצֵא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת אֶל פֶּתַח הַבַּיִת וְהִסְגִּיר אֶת הַבַּיִת שְׁבַעַת יָמִים". אם יש נגע בבית, הכהן בא לראות אותו, ואם הנגע צריך 'הסגר' שבעת ימים, הכהן יוצא מהבית סוגר את הדלת ומסגיר

את הבית לשבעה ימים. והרי יש חשש שכאותו זמן שהוא יוצא החוצה, הנגע התקטן משיעורו, ונמצא שאין כאן כלל 'הסגר' (כי בנגע קטן מהשיעור ההסגר אינו מועיל). אלא בהכרח שאנו מעמידים את הנגע על חזקתו שהוא לא השתנה.

מתקיף לה רב אחא בר יעקב: אולי מדובר שהכהן יוצא מהבית בהליכה אחורית כשפניו כלפי הבית, והוא רואה את הנגע כל הזמן שהוא נשאר באותו מצב. ואם כן אין ראייה משם שסומכים על חזקה!

אמר ליה אביי שתי תשובות בדבר: אחת, יציאה 'דרך אחוריו' לא שמה יציאה. ועוד, אם הנגע נמצא אחורי הדלת, איך הכהן יראה אותו? הרי ברגע שהוא מתחיל לסגור את הדלת הוא כבר לא רואה אותו!

וכי תימא: ממשיך אביי - ואם תרצה לומר שהוא פותח חלון בדלת ומסתכל דרך החלון על הנגע, הרי כתוב במשנה - בית אפל שיש בו נגע, אין פותחין בו חלונות לראות את הנגע שבו. (כי כתוב **כנגע נראה לי בבית** ודורשים "לי" ולא "לאורי"). והיינו שאם צריך להדליק נר כדי לראות את הנגע, אין זה נגע). ואם כן, גם לענינו אם הכהן לא יכול לראות את הנגע, לא פותחים חלון כדי שיוכל לראות אותו, כי צריך לראות את הנגע בתוך הבית כפי שהוא.

אמר ליה רבא: א. מה שאמרת ש'יציאה דרך אחוריו' לא שמה 'יציאה', אין זה נכון. כי הכהן גדול ביום הכפורים יוכיח שהיא כן נקראת יציאה. כי נאמר על יציאתו מקודש הקודשים **"ויצא ועשה את עולתו"**, ותנן **"יצא ובא לו דרך כניסתו"** דהיינו שהוא יוצא בהליכה אחורית. ב. מה שאמרת 'בית אפל אין פותחין בו חלונות לראות את נגעו', כל זה דוקא כאשר עדיין לא החליט הכהן שיש נגע בבית, כי הבית אפל. אבל כאן שהכהן ראה את הנגע והחליט שיש כאן נגע, והוא רק צריך לוודאות שהוא לא משתנה עד שהוא עושה את ההסגר, אין בעיה להסתכל על הנגע דרך חלון.

תניא דלא כרב אחא בר יעקב: הגמרא מביאה ברייתא שמוכח ממנה שלא כשיטתו. נאמר **"וְיֵצֵא הַכֹּהֵן מִן הַבַּיִת אֶל פֶּתַח הַבַּיִת וְהִסְגִּיר אֶת הַבַּיִת שְׁבַעַת יָמִים"**. שאלה: **יכול ילך לתוך ביתו ויסגיר?** אם הכהן גר סמוך לבית המנוגע, הוא יקשור חבל לדלת של הבית המנוגע, וילך לביתו וימשוך בחבל ויסגיר את הבית המנוגע. תשובה: **תלמוד לומר "אל פתח הבית":** עליו לעמוד בפתח הבית ושם לעשות את ההסגר.

שאלה: אי 'פתח הבית', יכול יעמוד תחת המשקוף ויסגיר? תשובה: תלמוד לומר "מן הבית" עד שיצא מן הבית כולו. הא כיצד? עומד בצד המשקוף ומסגיר: עליו לצאת מן הבית לגמרי אפילו לא לעמוד תחת המשקוף, ושם לעשות את ההסגר.

שאלה: ומנין שאם הלך לתוך ביתו והסגיר, או שעמד בתוך הבית (= תחת המשקוף) והסגיר שהסגרו מוסגר? תשובה: תלמוד לומר "והסגיר את הבית" מכל מקום. עד כאן הברייתא.

והרי אם הוא הולך לביתו ומסגיר את הבית על ידי חבל, ודאי שהוא לא רואה את הנגע, ובכל אופן הסגרו הסגר.

ורב אחא בר יעקב - כגון דקיימי דרא דגברי ואמרי כדקאי קאי: הוא יבאר את הברייתא, שכאשר הכהן מסגיר את הבית על ידי חבל, מדובר שעומדים שורה של אנשים מהבית המנוגע עד לבית של הכהן, והם מודיעים זה לזה באותו הרגע שהנגע נשאר באותו הגודל.